

Alla barn har rätt att lyckas i skolan

Skolsatsningar för barn placerade i familjehem

Uppföljning januari 2015

BÄSTA LIVSPLATSEN

Region Halland

Författare: Anna Larson, socionom och utvärderare för Region Halland

Produktion: Region Halland

Foto: Magnus Andersson, Pixhill

Tryck: Tryckservice, 2015

FÖRORD

En av de första satsningarna i Halland inom ramen för den nationella Barn och Unga-satsningen var placerade barns rätt att lyckas i skolan. Målet har varit att alla barn ska ha jämlik rätt att lyckas med sin skolgång, det vill säga att barn i familjehem ska få samma möjligheter till utbildning som andra barn.

När satsningen startade 2012 var det bara en kommun i länet som arbetade systematiskt med frågan. Den här skriften är ett resultat av treårsuppföljningen 2015. Med rapporten ”Det dippar när samverkan inte fungerar” (Region Halland, 2013) som utgångspunkt följer här en kortfattad beskrivning av hur kommunerna i länet idag arbetar med frågan. Resultaten för de 17 barn som var föremål för projektet från starten skildras också i korta ordalag.

Det är mycket tillfredställande att kunna konstatera att idag arbetar alla kommuner i Halland systematiskt för att placerade barn ska lyckas i skolan.

Halmstad

Ingrid Gustavsson

Utvecklare

Avdelningen för vård och socialtjänst, Region Halland

INLEDNING

Både svenska och internationella studier visar att de barn som är placerade i familjehem alltför ofta lämnar skolan med betydligt sämre betyg än sina jämnåriga.

I de svenska studier som man i sammanhanget ofta hänvisar till, kan vi se att barn som växer upp i familjehem löper kraftigt förhöjda risker att endast uppnå en låg utbildningsnivå, att drabbas av allvarlig psykisk ohälsa, tonårsföräldraskap, suicid och suicidförsök, missbruk, kriminalitet, långvariga försörjningsproblem samt att förlora sina biologiska föräldrar innan de själva blivit vuxna.

Vi vet att dessa riskfaktorer kan kompenseras av en rad skyddande faktorer. Den mest kraftfulla är utbildning. Att säkerställa att varje familjehemsplacerat barn får en god skolgång utifrån sina individuella förutsättningar för lärande är en kraftfull åtgärd för att bryta negativa mönster. Skolprestationen är också, till skillnad från många andra omständigheter, en faktor som går att påverka.

Ett nationellt, och regionalt, målinriktat arbete gör att vi nu kan se att kommun efter kommun börjar arbeta på ett medvetet sätt med skolgången för placerade barn. Och vi kan se att det ger goda resultat. I Halland arbetar idag alla sex kommuner med någon form av satsning för dessa barn. Även om kommunerna ser väldigt olika ut, har man funnit vägar för att arbeta målinriktat inom området. Den regionala satsningen har varit ett sätt att samla kommunernas arbete och utbyta erfarenheter. Om vi arbetar tillsammans har vi stora möjligheter att utveckla arbetet.

UPPFÖLJNING 2015

Denna rapport är en uppföljning av den utvärdering som Region Halland gjorde 2012-2013. I samband med att utvärderingen presenterades efterfrågades en uppföljning av Hallands arbete med skolsatsningar för barn som placerats i familjehem. Syftet med uppföljningen är att ge en samlad bild av hur regionen arbetar med området och att lyfta fram eventuella områden för regional samverkan.

Metod

Uppföljningen har skett genom:

- Intervjuer med dem som arbetar med skolsatsningarna i Falkenberg, Halmstad, Varberg och Laholm
- Granskning av statistiskt material från Falkenberg och Halmstad
- Slutrapport från Kungsbacka *"Projekt FramTid – Framgång genom tidiga skolinsatser, ett samverkansprojekt mellan två förvaltningar"*
- Telefonintervju med 1:e socialsekreterare i Hylte

OLIKA MODELLER

Halland är en region som satsar på att skapa bättre förutsättningar att lyckas i skolan för de barn som placeras i familjehem. Kommunerna använder sig av olika metoder och modeller för att uppnå syftet. Nedan beskrivs kortfattat de modeller som används.

SkolFam – En förebyggande arbetsmodell som syftar till att stärka skolresultaten för barn som är placerade i familjehem. SkolFam är ett samverkansarbete som drivs av skol- och socialförvaltningarna i de kommuner som arbetar enligt modellen. Man bildar ett team som består av socialsekreterare, specialpedagog och psykolog kring varje barn som är en del av SkolFam. Tillsammans med skolan och familjen arbetar teamet för att stärka barnens förutsättningar att klara sig i skolan.

Skolsatsning i Halmstad och Falkenberg – Det som i Halland har kallats skolsatsningar är en arbetsmodell som ser likadan ut som SkolFam. När Halmstad och Falkenberg inledde sitt arbete var SkolFam stängt för replikering och man valde då att benämna arbetet med ett annat namn.

Laholmsmodellen – I Laholm har skol- och socialförvaltningen sedan flera år ett gemensamt arbete kring skolgången för de barn som är placerade utanför hemmet. En specialpedagog har en delad anställning mellan förvaltningarna. Specialpedagogen ansvarar för att planera för och följa upp barnens skolgång samt skapa rutiner och riktlinjer för arbetet inom förvaltningarna och i samarbetet med externa aktörer.

Värmlandsmodellen – Modellen består av en samverkansrutin som syftar till att stärka och förtydliga samarbetet mellan socialtjänst, BVC, förskola och skola inklusive elevhälsa. Rutinen sträcker sig från ett inledande informationsmöte, kartläggningar och hälsobedömningar till uppföljning.

Det finns inte ett rätt sätt att ta sig an området och kommunernas olika metoder vittnar om detta. Förutsättningarna för hur man angriper problemet skiftar beroende på kommunstorlek och budget, organisering och viljeinriktning hos politiker och chefer.

Att tre av sex kommuner är med i SkolFam och en fjärde överväger att gå med, gör att Halland idag är i ett annorlunda läge vad gäller kommande utvecklingsarbete.

UTVÄRDERINGEN ”DET DIPPAR NÄR INTE SAMVERKAN FUNGERAR” (2013)

Under 2012-2013 gjordes en utvärdering av Falkenbergs och Halmstads skolsatsningar för barn placerade i familjehem. Utvärderingen finansierades av den regionala samverkans- och stödstrukturen, där samtliga kommuner och Region Halland ingår. Uppdraget innefattade både ett stöd och en granskning av uppstarten av projekten, samt en beskrivning av resultaten för barnen. Hade förutsättningarna för barnen att lyckas i skolan blivit bättre?

I utvärderingen framkom vikten av en gedigen planering vid uppstart av projekt gällande samverkan. Även om Falkenberg och Halmstad genomförde i stort sett identiska projekt hade de helt olika förutsättningar i arbetet, vilket blev tydligt i uppstartsprocessen. Vikten av förankring och implementering, en stabil ledning och goda relationer för samverkan blev synliga i utvärderingen. Finns inte förutsättningarna på plats blir införandet av ett nytt arbetssätt mycket svårare.

Men resultatet, arbetet med barnen, har varit lyckosamt oberoende av vilka problem som fanns i uppstarten. Av de 17 barn som följdes i utvärderingen gick det tack vare skolsatsningen bättre för alla utom ett. I utvärderingen identifierades ett antal framgångsfaktorer:

- *Den stabiliserande kraften.* För många av de barn som är med i skolsatsningen har skolsatsningsteamet fungerat som ett ”skyddsnät”, som gör att man snabbt kan fånga upp negativa förändringar och samverkan kan ske på flera nivåer samtidigt.
- *Överlämningar mellan skolorna.* Vid skolbyten finns alltid risk att information inte följer med. Teamet har kunna fungera som en konstant faktor som kan förmedla barnens behov vidare.

- *När inte samverkan fungerar.* Skolsatsningarna har erbjudit en möjlighet för de personer som är viktiga för barnets skolgång att träffas. Den samsyn som uppstår är en stark framgångsfaktor. Dock har inte alliansen och samsynen gått att finna i alla fall och där man har misslyckats har det förmodligen påverkat barnets förutsättningar.
- *Att bli skolförälder.* Skolsatsningen har haft en viktig funktion i att stötta familjehemsföräldrarna i att bli skolföräldrar. Det har visat sig att det är ganska svårt att finna sin roll i detta sammanhang.
- *Kartläggningen, ett bevismaterial.* Den psykologiska och pedagogiska kartläggning som görs har inte bara varit en viktig del i skolsatsningen, utan även varit ett bra "bevismaterial" för lärare när de behöver påvisa behov av extra stöd.
- *Motivationshöjaren.* Även om det var en farhåga att barnen skulle tycka att det var jobbigt att ha ännu fler som kom och ställde frågor, har nästan alla barn tyckt att arbetet med skolsatsningen varit roligt och man har gillat att visa vad man kan.
- *Synen på barnen.* Skolsatsningen har bidragit till att man får en ny, gemensam syn på barnen. Att det viktigaste är att det går bra och att barnet faktiskt får rätt förutsättningar nu, snarare än att titta på hur besvärligt liv man har haft tidigare.

Mer information om framgångsfaktorer och om utvärderingen finns i rapporten "Det dippar när inte samverkan fungerar", Region Halland, 2013.

UPPFÖLJNING KOMMUNVIS

I Halland finns en stark önskan att skapa bättre förutsättningar för de barn som är placerade i familjehem. Även om kommunerna har olika förutsättningar för att arbeta med frågan gör alla kommuner satsningar.

Representanter från Hallands kommuner har under de senaste åren träffats ett antal gånger för att utbyta tankar och idéer, och för att lära av varandra. Man hade funderingar på att bilda ett nätverk för att samverka kring frågan. De tankarna finns inte längre, då flera kommuner har gått med i SkolFam där man också erbjuder ett nätverk med kunskapsutbyte.

På de kommande sidorna presenteras de halländska kommunernas arbete med familjehemsplacerade barns skolgång. Inledningsvis ges en kort bild av hur det såg ut under tiden för utvärderingen, och efter det presenteras var man befinner sig idag.

För Falkenberg och Halmstad, de kommuner som var med i "Det dippar när inte samverkan fungerar", kan vi även läsa om hur det har gått för barnen som var med i projektet.

FALKENBERG

Falkenberg har sedan de inledde arbetet med skolsatsningen 2011 haft en stark förankring och en tydlighet i styrning som har varit en stabil grund för projektet. Utvärderingen av uppstartsprocessen visade att just det gjorde att projektet blev mer lättarbetat. Projektet var förknippat med en positiv känsla, vilket gjorde det lättare att utveckla arbetssättet och tackla problem som uppkom längs vägen.

Utvärderingen baserades på nio barn i Falkenberg. När vi analyserade hur det gick för barnen i skolan i enlighet med deras förutsättningar gick det ungefär som tidigare för fyra av barnen. Det betyder inte att utvecklingen stod still, utan snarare att skolsatsningsteamet kunde förhindra en trolig försämring i skolarbetet. För fem av barnen kunde man se att det hade skett en liten eller en stor förbättring.

Idag har Falkenberg gått med i SkolFam och detta har inneburit en del förändringar. Hela arbetsgruppen på Familjehemsenheten är nu en aktiv del av genomförande och planering av skolsatsningen. Att alla är delaktiga har medfört att engagemanget har ökat och rollerna har blivit tydligare. Den förberedande behovsanalysen görs utifrån alla samverkande professioner och det är uttalat vilken uppgift man har på de olika mötena. Tidigare upplevde man att en stor del av projektets framgång var beroende av enskilda personers driv och engagemang, nu drar man tillsammans.

Det senaste året har dock inte varit utan vissa hinder i arbetet. Familjehemsenheten har inte varit fulltalig och har haft byte av både personal och chefer, vilket har lett till att arbetet med SkolFam ibland inte fungerar helt tillfredställande. Man upplever att det är svårt att hinna vara med i alla delar av SkolFam och man får prioritera i arbetet.

Av de barn som var med i utvärderingen har fem barn gått över till SkolFam. Av de övriga barnen har två barn avslutats då de har övergått till särskola, ett barn har blivit placerad på institution och ett barn har flyttat till annan kommun utanför SkolFams upptagningsområde. De fem barn som är kvar har kartlagts vid två tillfällen. På den pedagogiska kartläggningen får dessa fem barn antingen samma resultat på deltesterna eller ett marginellt bättre resultat.

Fyra av de fem barnen har hunnit få betyg, och tre av dem får betyg i samtliga ämnen. En elev får betyg i alla ämnen utom två. Det barn som ännu inte har fått betyg kommer, enligt läraren, att nå kunskapskraven.

Av de övriga åtta barn som numera ingår i SkolFam bedöms sex av barnen ha en positiv kunskapsutveckling som gör att lärarna bedömer att de kommer att nå kunskapsmålen. Två barn bedöms vara i behov av särskilt stöd och det görs extra anpassningar och specialpedagogiskt stöd planeras. Alla barn inom åldersspannet är en del av SkolFam.

HALMSTAD

Halmstad har sedan inledningen av projektet haft en ganska turbulent situation med flera chefsbyten och osäkerhet i förankringen av projektet. Detta har påverkat hela processen och arbetet har upplevts som relativt tungt. Dock har det alltid funnits en stark övertygelse om att arbetet är viktigt och en önskan att det ska bli bra har varit och är stark.

Utvärderingen baserades på åtta barn från Halmstad. När vi kontrollerade hur barnen klarade sig i skolan i enlighet med deras förutsättningar gick det ungefär som tidigare för två av barnen. För fem av barnen kunde man se en liten eller en stor förbättring. Ett av barnen klarade sig sämre än tidigare.

Halmstad har fortsatt att arbeta i enlighet med den modell som arbetades fram under skolsatsningsprojektet. Idag befinner man sig i ett läge då man behöver fatta beslut om hur arbetet ska se ut i framtiden. Det finns en önskan att gå med i SkolFam och man uppfattar att både politiker och ledning är positiva till det.

Halmstad har genomfört en andra kartläggning för de barn som var en del av utvärderingen. Av dessa tolv barn är tre av barnen inte längre en del av skolsatsningen. Ett av dessa barn lever med utvisningshot och man har bedömt att skolsatsningen ej är lämplig nu. Två av barnens psykiska hälsa försämrades, vilket gjorde att de inte längre kunde vara en del av skolsatsningen. Teamet menar att skolsatsningen totalt sett haft en tydlig positiv effekt på barnens skolsituation, både kunskapsmässigt och socialt.

De flesta barn som är kvar i projektet har en fungerande skolgång och man känner att det inte finns någon oro i dagsläget. I en jämförelse med 2013 gällande att nå målen i de ämnen som bedöms är de flesta barn kvar på den nivå som man var tidigare, dvs att man når målen i ämnena. För ett av barnen går det bättre och hen når målen i fler ämnen. Två av barnen har mer bekymmer nu än 2013. För båda dessa barn arbetar man hårt med att finna lösningar för att de ska lyckas bättre. För ett av barnen är det en brist på samsyn mellan skolsatsningsteamet och skolan som gör att det är svårt att nå en förbättring.

Idag är totalt 22 barn, som är placerade av Halmstad, en del av skolsatsningen. Det finns ingen samlad statistik över hur det går för dessa barn. Enligt uppgift från familjehemsenheten finns det ytterligare ungefär 25 barn som skulle kunna vara med i arbetet.

LAHOLM

I Laholm har man sedan länge uppmärksammat problematiken kring familjehemsplacerade barns skolgång. Sedan 2007 har man en specialpedagog anställd inom socialtjänsten och skolan som ansvarar för arbetet med att skapa bättre förutsättningar för de placerade barnen. Specialpedagogen ansvarar för såväl informationsinsamling och uppföljningar för enskilda barn som för framtagning av rutiner och samverkansriktlinjer. Denna samordningsfunktion har varit ett lyckat sätt att ta sig an problematiken och visar att det går att arbeta med frågan på olika sätt. Laholm har vid ett flertal tillfällen fått möjlighet att sprida sin modell till fler kommuner.

Under en tid var Laholm utan denna funktion, vilket påverkade arbetet. Även om man försökte hålla fast vid kunskapen om skolans betydelse är det lättare när man har en faktisk person, med specialpedagogens kompetens. För socialtjänsten kan det ibland vara svårt att nå hela vägen fram i skolan då man inte alltid förstår "skolspråket". När specialpedagogen åter var på plats gjordes ett omtag gällande skolsituationen.

Även om Laholm, liksom många andra kommuner, har en hårt ansträngd situation med ökade ärendeinströmningar och personal- och chefsbyten, upplever man aldrig engagemanget i skolfrågan som en belastning. Tvärtom upplevs den samordnande funktionen som en avlastning i arbetet.

HYLTE

I Hylte funderade man inledningsvis på att använda samma arbetssätt som i Laholm och under 2013 var man på studiebesök för att se om den arbetsmetoden skulle passa i kommunen. Under året tog arbetet fart och man engagerade både en psykolog och en specialpedagog som skulle samverka med socialtjänsten kring de placerade barnens skolgång. De skulle stötta skolarbetet och vara med och se över vilka rutiner som behövde utarbetas eller utvecklas. Psykologen och specialpedagogen är anställda på den centrala elevhälsan med vilken man har ett gott samarbete.

Sedan dess har Hylte valt att införa det som kallas "Värmlandsmodellen". Det är en regional samverkansrutin som ska stärka och förtydliga samarbetet mellan socialtjänst, BVC, skola/förskola och elevhälsa. Hylte använder rutinen vid alla placeringar, även när det gäller placering på institution. Modellen har omarbetats till en "Hylteplan" som har en lokal förankring med tydlighet i vem som gör vad. I planen beskrivs att skolan har som ansvar att följa barnets skolgång medan socialtjänsten har barnet och placeringen som huvudansvar. Den goda samverkan med den centrala elevhälsan kvarstår och vid placeringar engagerar man alltid någon därifrån för att bevaka skolfrågan.

Man använder modellen med det fåtal barn som man har placerat sedan man implementerade arbetssättet och man märker stor skillnad för förutsättningarna att klara av att följa och stötta skolgången. I de gamla ärenden där man inte har samma gedigna grund som i de nya, är det svårare att hantera och hämta upp situationen när något är på väg åt fel håll.

VARBERG

I Varberg har man under många år haft tankar kring hur kommunen ska samverka runt skolgången för de barn som blir placerade i familjehem. Vid tiden då utvärderingen skrevs hade man beslutat att inleda vad man kallade ElevFam, ett samverkansprojekt som byggde på SkolFam.

I januari 2015 hade man precis inlett ett arbete i SkolFam. Idag har förvaltningarna en gemensam bild om hur arbetet ska se ut och vad projektet ska leda till. Att processen har skett under så lång tid har medfört att frågan blivit ordentligt förankrad och att formerna nu är satta.

SkolFam finansieras genom Psyk-pengar¹ och är ett samverkansprojekt mellan tre förvaltningar; skola, socialtjänst och kultur och fritid. I projektbeskrivningen avser man att SkolFam ska vara en del av ordinarie verksamhet 2017. En sak som skiljer Varbergs satsning från ordinarie SkolFam är att man genom att kultur och fritid finns med i projektet också ska väcka frågan om barnens fritidsaktiviteter.

SkolFam-satsningen har i skrivande stund precis startat och ett implementeringsarbete har inletts med samverkande parter. Man upplever att det är en fördel att vara en del i ett sammanhang, i SkolFam-nätverket. Andra kommuner har redan provat och gjort misstag som man dragit lärdom av. Det känns också bra att använda en beprövad och känd metod.

¹ Psyk är ett projekt inom SKL som syftar till att utveckla samhällets alla insatser till barn och unga som riskerar att utveckla psykisk ohälsa

KUNGSBACKA

Sedan början av 2012 har Kungsbacka arbetat i vad man kallade projekt "FramTid – Framgång genom tidiga skolinsatser". Projektet skulle pågå i två år, men förlängdes ytterligare ett år och 2014 togs beslut att permanenta projektet och ansluta till det nationella nätverket SkolFam.

Projektet har resulterat i att man i Kungsbacka har en väl fungerande arbetsgång, rutiner kring dokument och dokumenthantering samt ökad kompetens, både inom arbetsgruppen som ansvarar för frågan och hos familjehemsföräldrar och aktörer inom skola och socialtjänst. I projektets slutrapport konstateras dessutom att projektet haft positiva effekter på de aktuella barnens skolgång, på samarbetet mellan skola och socialtjänst samt att man har goda förutsättningar för fortsatta framgångar.

Den arbetsgrupp som arbetat med FramTid har också haft ett utökat uppdrag, som innefattar andra kritiska punkter för de placerade barnens skolgång än vad som omfattas av den ordinarie SkolFam-modellen. Man upplever att detta utökade arbetsområde har varit lyckosamt och man har som förslag att behålla de områden som har utvecklats inom FramTid. Detta innefattar bland annat:

- Rutin kring hur man säkerställer de familjehemsplacerade barnens hälsa
- Ett särskilt fokus på samverkan, roller och arbetsätt i uppstartsmöten
- Rutiner för att inhämta barnets röst om eventuella önskade förändringar i skolan

I Kungsbacka menar man att man har funnit en bra modell som fungerar i kommunen. De motgångar man mött under resans gång har man vänt till erfarenheter som är värdefulla när man nu låter FramTid bli SkolFam.

UTMANINGAR OCH MÖJLIGHETER ATT UTVECKLA

SkolFam är en av flera metoder som har visat sig ha god effekt på skolgången för placerade barn. I Sverige har SkolFam fått stor spridning och stötts av Allmänna Barnhuset och andra nationella instanser. Det nationella sammanhanget och stödet är viktigt, inte minst eftersom det är lätt att få förankring i verksamheterna då det är en ”känd metod“.

När en metod blir allmängiltig finns dock en risk att man litar för mycket på metoden och att den blir ett alibi för kommunens arbete inom ett visst område. SkolFam är en evidensbaserad metod som fungerar väl för de barn som är med, men det finns delar av barnens skolgång som inte ingår i arbetsmodellen. SkolFam riktar sig till barn i förskoleklass och grundskola. Utöver det är kommunerna fria att göra ytterligare avgränsningar vid exempelvis vårdnadsöverflyttningar eller geografiska begränsningar. Inom SkolFam-nätverket för man kontinuerliga metoddiskussioner kring utvecklingsområden.

Kunskap om skolans betydelse för våra barns framtida liv behöver spridas även till områden som inte passar inom SkolFam. Följande frågeställningar har dykt upp under uppföljningen:

- Flera vårdnadshavare till barn som blivit vårdnadsöverflyttade har tackat nej till att få fortsatt stöd genom SkolFam. Det kan vara så att familjehemsföräldrarna tar en tydligare roll som skolförälder, men vi tror att de flesta barn ändå har kvar samma behov. Vad kan vi göra för de barnen? Finns det ett sätt att hjälpa till utan att socialtjänsten är inne?
- Hur ska vi tänka kring de små barnen? Hur kan vi förbereda för skolgången redan i förskolan? Många gånger kan man redan då se att det behöver göras förberedelser för att underlätta för framtiden.

- Hur gör vi för de barn som placeras i jourhem? Finns tydliga rutiner för hur man hanterar de barnens skolgång?
- Ett syfte med SkolFam är att få barnen att läsa på gymnasiet och en förhoppning är att de går vidare till högre studier. Vad har vi för möjlighet att stötta där – och förhindra drop-outs på gymnasiet?
- Det framkommer att man upplever det svårt att följa skolgången när det gäller placeringar i en annan del av landet. Finns andra lösningar? Avtal eller olika typer av IT-lösningar kan möjligen vara en väg.

TILLSAMMANS NÅR VI LÄNGRE

I Halland är plattformen för det gemensamma utvecklingsarbetet den regionala samverkans- och stödstrukturen. I den samverkar samtliga kommuner och Region Halland. Taktisk grupp Barn, Unga och Familj har beslutat att uppföljningen ska upprepas om två år. Syftet är att ha kontroll på och förbättra förutsättningarna för placerade barns skolgång.

Tillsammans kan vi nå ännu längre för att skapa bättre resultat och förutsättningar för alla barn!

Box 517, 301 80 Halmstad • regionen@regionhalland.se • www.regionhalland.se